

Інформаційний бюлетень

ОБЕРЕЖНО: КЛІЩІ

Щороку навесні із настанням тепла починається сезон кліщів, активність яких триватиме щонайменше до червня, а потім з серпня по жовтень.

Початок травня – пора, коли люди найчастіше наражаються на небезпеку бути укушеними кліщами. Це обумовлено не так поведінкою кліщів, як поведінкою людей: додаткові вихідні та тепла погода спонукають проводити більше часу на природі – у парку або лісі.

За даними Міністерства охорони здоров'я України, щороку із укусами кліщів по медичну допомогу звертаються в середньому близько 20 тис. людей.

В Україні є кілька десятків видів кліщів, які переносять 35 різних збудників хвороб, небезпечних для людини. Собачий кліщ – єдиний серед них, що переносить борелій – бактерій, здатних викликати хворобу Лайма. Вона одна з найнебезпечніших та широко розповсюджених в Україні — може уражати різні органи та системи, зокрема нервову та опорно-рухову, переходити в хронічну форму, призводити до втрати

Хто такі кліщі

Кліщі належать до класу павукоподібних, підвиду членистоногих. Сьогодні виявлено безліч видів, і найбільшу небезпеку становлять «іксодові». Також в народі відомі як «собачі», «тайгові», «пасовищні». Паразити даної групи переносять різні захворювання – ерліхіози, кліщовий тиф, туляремію, бабезіоз, плямисту лихоманку. Головне джерело їжі кліщів – кров дрібних і великих ссавців, рептилій і птахів, але можуть нападати на людину, коли вона потрапляє в місця їх проживання. Період кровосмоктання може тривати до 5-6 діб, при цьому самиця збільшується в 80-150 разів, занурившись хоботком глибоко в шкіру. Насмоктавшись крові – відпадає самостійно. Нападають і зовсім маленькі, майже прозорі німфи, що часто для людини залишається непомітним. Найчастіше кліщі прикріплюються до одягу людини, коли вона сидить на траві, або торкається гілок кущів та невисоких дерев. Кліщі присмоктуються до тіла людей не лише під час перебування на природі, але й через деякий час після відвідування зеленої зони, залишившись на одязі, речах. Крім того, вони можуть заноситись до житла людини з букетами квітів, собаками, іншими тваринами. Укус кліща безболісний, тому що разом зі слиною він вводить в ранку анестезуючу речовину і тільки через декілька годин виникає відчуття болю. Звичайно дорослі кліщі, що присмокталися, виявляються людиною через 2-3 дні: в цьому місці з'являється припухлість, свербіння, почервоніння. Ураження, що викликають укуси кліщів, значно різняться в залежності від виду укусів кліща. Виникають як набряки, що сверблять, висипання та червоні плями, так і глибокі руйнівні процеси в шкірі.

Інформаційний бюлетень

Як кусає кліщ

Фахівці виділили два сценарії укусів кліщів.

Перший випадок: кліщ ховається в траві, листі або кущах. Це може бути в парку або зоні відпочинку, де відзначаються великі скупчення людей і тварин. Ніяких перешкод для паразита немає, тому він просто може дертися по жертві та впинатися в шкіру.

Другий випадок: тут кліщ керується інстинктами й сильним почуттям голоду. Він довго вишукує жертву, потім намагається в неї проникнути. Далі кліщ або сам повзе, або жертва підходить на близьку відстань. Паразит чіпляється лапками з гачками за шкіру, волосся або шерсть.

Як правило, найбільш ласими зонами для кліщів є:

- пахви
- шия
- голова, в тому числі область за вухами
- грудина
- пахова зона.

Перераховані вище зони мають відмінний кровоток, сильно потіють. Крім того, шкіра там тонка та ніжна, тому кліщам не важко присмоктатися.

Як вберегтись від кліщів

Щоб захистити себе та близьких від неприємностей, слід дотримуватися техніки безпеки:

- не ходити на відпочинок в пікові періоди активності паразитів

- надягати довгий одяг, що облягає, заправляти штани в шкарпетки
- збирати довге волосся у хвіст, покривати голову кепкою, панамною або банданою
- не влаштовувати привали та пікніки в тіньових і вологих місцях з великою кількістю трави та листя
- проводити огляди кожні дві години.

Також варто розглянути засоби та методи, що підвищують рівень захисту від паразитів.

Репеленти – відлякувачі кліщів. Вони наносяться на шкіру та одяг. Кліщі відчують запах засобу і не підходять на близьку відстань.

Акарицидні препарати – засоби з потужним складом. Активні компоненти впливають на кліща і викликають у нього параліч. Але і людям треба користуватися ними з великою обережністю, тому що становлять небезпеку.

Інсектицидно-репелентні засоби – безпечні та надійні. Принцип «два в одному» – відлякування кліщів здалеку, знищення тих, що вже підбралися. Вони цілком безпечні для людини. Крім того, діють на мошок і комарів.

Вакцинація – лікарі роблять щеплення імуноглобуліну, що виробляє антитіла для боротьби з вірусами.

Інформаційний бюлетень

Як виявити укуси кліща

Кліщ присмоктується протягом 15-20 хвилин, в цей час виділяючи анестезуючу рідину, що робить укуси практично безболісним. Лише згодом, як правило, через кілька годин виникає відчуття болю або дискомфорт на місці укусу.

Кліщ може триматися на тілі людини або тварини до 12 діб. Дорослих кліщів, що присмокталися, найчастіше помічають через 2-3 дні: на місці укусу з'являються припухлість, свербіж, почервоніння, а сам кліщ збільшується у розмірах. Також кусають і можуть бути небезпечними навіть маленькі кліщі – майже прозорі німфи (статевонезріла стадія кліща).

Кліщі присмоктуються до людини не лише під час перебування на

природі. Вони можуть потрапити на ваше тіло й через деякий час, після відвідування зеленої зони, якщо залишились на одязі чи речах. Кліщі можуть потрапити до житла із букетами квітів, собаками або іншими тваринами.

Що робити при укусі кліща?

Негайно звернутися до найближчого травмпункту. У кожному регіоні цілодобово працюють травмпункти, де кліща видалять, оброблять місце укусу та нададуть рекомендації щодо подальшого спостереження.

Якщо це неможливо, постарайтеся видалити його самостійно: повільно витягніть разом із хоботком, розхитуючи його пальцями, обгорнутими марлевою серветкою,

пінцетом чи петлею з нитки, яку слід закріпити найближче до шкіри людини.

Після видалення кліща змастіть ранку антисептичним розчином. Якщо залишилася частина кліща, його видаліть стерильною голкою.

Видаленого кліща необхідно помістити на шматок вологої марлі у флакон, пробірку, інший чистий скляний посуд та щільно закрити кришку. Ретельно вимийте руки з милом.

За направленнями лікаря у лабораторній мережі проводяться лабораторні дослідження кліщів на наявність збудників бореліозу. Протягом двох тижнів щоденно вимірюйте температуру тіла, а в разі її підвищення чи виникнення почервоніння на шкірі – зверніться до лікаря.

Інформаційний бюлетень

Якими хворобами можуть заразити нас кліщі?

У самому факті присмоктування кліща до шкіри людини немає нічого небезпечного – комарі, наприклад, нас кусають набагато частіше. Небезпека полягає у хворобах, чийми переносниками є кліщі: енцефаліт, хвороба Лайма, безеритемний бореліоз, а також моноцитарний ерліхіоз та гранулоцитарний анаплазмоз людини.

Кліщовий енцефаліт

Інкубаційний період після укусу кліща триває близько 14 днів. При передачі вірусу через молоко – 7 днів. По закінченню цього часу починають з'являтися перші симптоми захворювання. А місце укусу кліща запалюється. Однак діагностика кліщового енцефаліту ускладнюється тим, що захворювання може протікати безсимптомно протягом 1-3 місяців. Але за цей час вірус поширюється по всьому організму, і починає вражати внутрішні органи і системи. При відсутності лікування може перейти в хронічну форму, для якої характерні періоди загострення і затихання кліщового енцефаліту.

Спочатку вірус зосереджується в місці укусу кліща. Потім інфекція проникає в кров, розноситься по всьому організму. Страждають лімфатичні вузли,

селезінка, печінка, судини. Потім вірус доходять до головного і спинного мозку.

Ознаки захворювання пов'язують з інтоксикацією організму:

- підвищення температури і лихоманка
- загальна слабкість
- відсутність апетиту
- втрата ваги
- головний біль
- нудота, блювання
- ломота, біль у м'язах

Поступово симптоми зникають, настає період ремісії або помилкового одужання, триває 8 днів. В цей час вірус інфекція поширюється далі. Друга стадія захворювання з'являється у 20-30% хворих. У людей з сильною імунною системою організм здатний виробити антитіла до вірусу після укусу кліща. Інфекція гине, не доставшись до другої стадії.

На другій стадії кліщового енцефаліту поновлюються всі ознаки інтоксикації, але додається менінгеальний енцефаліт з усіма супутніми симптомами:

- тривалий головний біль
- лихоманка
- ослаблення рухової активності м'язів шиї
- оніміння кінцівок
- відсутність чутливості
- втрата свідомості
- запаморочення
- порушення мови
- проблеми з роботою серця
- параліч.

Менінгеальний кліщовий енцефаліт небезпечний для життя людини. Навіть супутнє лікування може не дати повного одужання. При важкій формі захворювання може наступити пухлина мозку, інвалідність, втрата розуму, порушення мови або смерть.

Інформаційний бюлетень

Хвороба Лайма (кліщовий іксодовий бореліоз, лайм-бореліоз)

Останнім часом у багатьох регіонах України, що є природними осередками та ареалами проживання іксодових кліщів, спостерігається зростання захворюваності на Лайм-бореліоз.

Про перші випадки захворювання людей на хворобу Лайма в Україні стало відомо тільки в 1994 р., а офіційна реєстрація ведеться лише з 2000 р.

На даний час випадки цього захворювання реєструються в усіх регіонах нашої країни. Значну небезпеку складають особливості перебігу хвороби Лайма, що проявляються в тенденціях періодичних рецидивів, супроводжуються широким спектром уражень багатьох органів і систем (шкіра, опорно-руховий апарат, серце та ін.). Імовірність укусу кліща і таким чином зараження хворобою Лайма найвищі в осіб, які проводять багато часу на відкритому повітрі, особливо у лісах, зонах лісопарку. Більшість випадків хвороби Лайма припадає з травня по листопад — період найвищої активності іксодових кліщів.

Існують такі клінічні варіанти перебігу хвороби Лайма: рання локалізована, рання дисемінована та пізня хронічна стадії. *Стадія ранньої локальної інфекції* (еритематозна, первинне накопичення збудника). У більшості випадків триває до 3 місяців та супроводжується нормальною або дещо підвищеною температурою тіла до 38 °С (2-7 днів), інколи — може виникати остуда. Мігруюча еритема, яка може і не мати кільцеподібну форму, являється достовірним клінічним маркером бореліозу. За рахунок захисної запальної реакції макроорганізму борелії можуть елімінувати, а саме захворювання на цьому етапі — завершитися.

Але в багатьох випадках клітинні та гуморальні фактори неспецифічної резистентності макроорганізму не здатні справитися з

бактерією, особливо зі стійкими штаммами, що призводить до прогресування захворювання. *Дисемінована стадія ранньої інфекції* розвивається через 1-3 місяці після початку хвороби і характеризується переважним ураженням нервової, серцево-судинної систем, шкіри та суглобів. Від місця потрапляння із током лімфи і крові збудник потрапляє у внутрішні органи, суглоби, лімфатичні вузли, а потім, на-віть, в мозкові оболонки.

Пізня стадія (стадія персистуюча, аутоімунна, стадія органних уражень) характеризується хронічним безперервним або рецидивуючим перебігом із переважанням патології суглобів, шкіри, нервової системи. Тривалість цієї стадії може складати від декількох місяців до декількох років. Часто реєструється при безеритемній формі захворювання.

Інформаційний бюлетень

Діагностика хвороби Лайма

За наявності класичної мігруючої еритеми лікування повинне бути розпочате негайно, проведення специфічної діагностики не є необхідним. У інших випадках Центри з контролю та профілактики захворювань в США (Centers for Disease Control and Prevention — CDC) рекомендують проведення двоетапної діагностики, яка включає:

- **перший етап:** визначення титрів IgG і IgM методом імунофлуоресцентного аналізу (ІФА). У разі наявності IgM та відсутності IgG необхідно повторити ІФА через 2 тиж. Якщо при повторному тестуванні IgG не визначатимуться, результат тесту необхідно оцінити як хибнонегативний;
- **другий етап:** підтвердження діагнозу методом вестерн-блот. Вестерн-блот проводиться лише у випадку підтвердженого (IgG+, IgM+) або сумнівного результату ІФА. Недоцільно проводити вестерн-блот без попереднього етапу діагностики методом ІФА або при негативному результаті ІФА. При цьому якщо симптоми захворювання наявні *менше 30 днів*— методом вестерн-блот проводиться визначення IgG та IgM; якщо симптоми захворювання наявні *більше 30 днів*— методом вестерн-блот проводиться визначення лише IgG.

Лікування

Хворі із середньотяжким перебігом бореліозу обов'язково підлягають лікуванню в інфекційному стаціонарі. Медикаментозна терапія в його умовах необхідна протягом усіх періодів захворювання. Легкий перебіг бореліозу (з відсутністю інтоксикації і лихоманки, при наявності еритеми) допускає можливість амбулаторного лікування. Основними препаратами в лікуванні хвороби Лайма є антибіотики. Їх вибір, дозування та тривалість застосування визначають відповідно до конкретної стадії захворювання та наявного синдрому з властивою йому формою і ступенем тяжкості. У разі появи характерних для кліщового бореліозу симптомів слід негайно звернутись до інфекціоніста.

